

Süleyman Nazif
181417

02 Kasım 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

**SÜLEYMAN NAZİF'İN BATI DÜNYASINA KARŞI DURUŞU
VE "HZ. İSÂ'YA AÇIK MEKTUP" ADLI ESERİ**
SÜLEYMAN NAZİF'S STANCE AGAINST THE WEST WORLD
AND HIS WORK TITLED "THE OPEN LETTER TO JESUS"

MEHMET EMİN GÖNEN

Dr. Dicle Üniversitesi, Türk Dili Bölümü.

Dr. Dicle University Turkish Language Department

megonen@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6262-4589>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute
TAED-62, Mayıs-May 2018 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Çeliş Tarihi-*Received Date* : 12.11.2017
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 23.02.2018
Sayfa-*Pages* : 133-146
 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3838>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

✓ iThenticate

hazine-i evrak

03 Mart 2019

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Şaban Özdemir

D 224

Süleyman Nazif'ten Ali Emirî Hakkında İbnülemin'e Bir Mektup

O, sizi severek ölmüştü.
Siz de onu severek
yaşayınız!

Süleyman Nazif, Ali Emirî Efendi ve İbnülemin Mahmud Kemal İnal isimleri yakın tarihimizde çok farklı çağrışımları olan ve her biri kendi sahasında rüştünü ispat etmiş kuvvetli yazarlardır. Bu üç ismin yan yana anılması için birçok sebep vardır, bunların başında Süleyman Nazif ile Ali Emirî Efendi'nin uzak da olsa bir akrabalık bağının bulunması, İbnülemin'in de bu iki isme dair farklı hatıraları ve bakış açısı bulunması şeklinde izah edilebilir.

İbnülemin'in mizacına dair en güzel ifade, kendisi hakkında muhalled bir eser yazan Hüseyin Vassâf'a aittir. İbnülemin'i "asabiyyü'l-mizac, şedîdü't-teessür, serî'ü'l-infiâl, rakîkü'l-kalb" gibi kısaca birkaç terkibe sığdıran Hüseyin Vassaf'ın haricinde Tanpınar'ın "cihan kayıranası" ve İbrahim Alâeddin Gövsa'nın "cadaloz" yakıştırmacısı, kıymetini tenkis etmeden, İbnülemin'in renkli dünyasını ifade eden tespitlerdir. Erbabına malum olduğu üzere İbnülemin'in sevdiği ve sevmediği kimselere dair bir liste tuttuğu rivayettendir. Hassasiyetleri Dârülkemal'e yolu düşen herkesçe bilinen ve sevmediği şahıslara karşı adeta bir "kara liste" oluşturan İbnülemin'in o listesinde, Mahir İz'e bakılırsa, Muallim Cevdet, Mehmed Âkif (ölm. 1936), Babanzade Ahmed Naim (ölm.1934), Adanalı Hayret Efendi haricinde Ali Emirî Efendi (1857- 1924) de bulunmaktaydı.¹

İbnülemin ile Ali Emirî Efendi arasında geçen hadisenin detayları yakın dostu Hüseyin Vassâf Bey'in hakkında kaleme aldığı Kemâlü'l-Kemâl adlı eserinde tafsilatlı bilgiler mevcuttur.

Şehir Üniversitesi Taha Toros arşivinde dikkatimizi çeken bir mektupta² Süleyman Nazif, Ali Emirî ile olan akrabalık ilişkilerini belirttikten sonra, tahsil hayatında önemli bir yeri olan Mardin günlerine ve Mardin'de Ali Emirî ile olan ilişkisine de-

¹ Konuyla ilgili olarak bkz. Mahir İz, *Yılların İzi*, Kitabevi, İstanbul 2000, s. 222-224.

² Bu mektubu İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri* adlı kitabının Ali Emirî maddesinde büyük oranda alıntılanarak kullanılmış, bazı yerlerini ise almayarak atlamıştır. Taha Toros arşivinden çıkan mektubun tamamını edebiyat tarihimize katkısı bakımından ilk defa neşrediyoruz.

آب است مرا - کار این چشمه ز سرچشمه خراب است مرا /
چشم بر هم زخم و روی تو بینم به خیال - در شب هجر مگر دیده
به خواب است مرا»

منابع: احسن التواریخ، روملو، در صفحات فراوان؛ احسن التواریخ،
۶۹-۱۱۷؛ تاریخ ادبیات ایران از صفویه تا عصر حاضر، براون، در
صفحات فراوان؛ تاریخ ادبیات در ایران، ۱۳۳/۴؛ ۱۲/۵، ۱۳،
۵۰۸؛ تاریخ الفی، در صفحات فراوان؛ تاریخ امپراتوری عثمانی و
ترکیه جدید، جلد یکم/در صفحات فراوان؛ تاریخ عثمانی، در
صفحات فراوان؛ تاریخ نظم و اثر، ۴۷۹/۱-۴۸۱؛ تحفة سامی، ۲۵-
۲۷؛ تذکرة الشعراء، حسن چلبی، ۹۴-۱۰۰؛ تکملة الاخبار، در
صفحات فراوان؛ جنگهای دوره صفویه، ۲۶۶؛ حیب السیر، جلد
چهارم/۵۷۰؛ حماسه سرای در ایران، ۳۷۲، ۳۸۴؛ خلاصة التواریخ،
۴۷۷/۱-۵۴۵؛ خلدبرین، صفحات فراوان؛ دانشنامه جهان اسلام،
۱/۶۴۸؛ دولت عثمانی از اقتدار تا انحلال، ۵۷-۶۷؛ الذریعه، ۹-
۲/۴۶۶؛ روضة السلاطین و جواهر العجایب، ۷۶-۷۸؛ روضة الصفا،
جلد هشتم/در صفحات فراوان؛ روضة الصفویه، در صفحات
فراوان؛ زبان و ادب فارسی در قلمرو عثمانی، ۱۰۳، ۱۴۴-۱۴۶،
۱۷۴، ۱۸۰-۱۸۲، ۱۹۸، ۲۰۷؛ زبدة التواریخ، مستوفی، در
صفحات فراوان؛ زندگانی شاه عباس اول، در صفحات فراوان؛
سفارت استانبول، ۲۲۲-۲۳۲؛ سفارتنامه های ایران، ۲۶-۲۸، ۴۰،
۲۴۵، ۲۸۰؛ سلطان نامه، ۲۴-۲۶؛ سلیمان باشکوه؛ سلیمان فاتح؛
شاه طهماسب اول، در صفحات فراوان؛ شرح احوال سلطان
عبدالحمید و اوضاع مملکت عثمانی، مقدمه، سیزده؛ شعر و ادب
فارسی در کشورهای همسایه، در صفحات فراوان؛ عالم آرای
شاه اسماعیل، در صفحات فراوان؛ عالم آرای شاه طهماسب، در
صفحات فراوان؛ عالم آرای صفوی، در صفحات فراوان؛
فرمانروایان شاخ زرین، ۱۷-۵۳؛ فواید الصفویه، ۲۰، ۲۱؛
فهرس المخطوطات الفارسیه، ۴۵/۱-۴۶؛ فهرس المطبوعات التوریکه
العثمانیه، ۷۱/۲، ۱۰۵؛ فهرست کتابخانه مجلس شورای ملی، ۲۲۸/۶؛
فهرست نامگوی نسخه های خطی فارسی دارالکتب قاهره، ۹۹؛
فهرست نسخه های خطی فارسی، ۳/۲۵۱۴؛ ۴/۴۱۲۲؛ فهرست
نسخه های خطی فارسی کتابخانه مغنسیا، ۱۰۸؛ قاموس الاعلام،
۴/۲۶۱۴-۲۶۱۷؛ قرون عثمانی، در صفحات فراوان؛ قفقاز و
سیاست امپراتوری عثمانی، ۲۹، ۳۱، ۴۰؛ کشف الظنون، ۱۰۰/۲؛
مجالس السقا، ۴۰۴-۴۰۵؛ مجمع الخواص، ۱۴-۱۵؛

مجمع الفصحا، ۵۶/۱؛ نام آوران آذربایجان، ۲/۳۲؛ نگاهی به روند
نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۱۷۲-۱۷۳، ۲۰۲-۲۰۸؛
حسین میرجعفری، «نامه از شاه طهماسب صفوی به سلطان
سلیمان قانونی»، بررسی های تاریخی، سال دهم، شماره ۵، آذر و
دی ۱۳۵۴ ش، صص ۲۳۳-۲۴۸؛ هم او، «نسخه ای از یک پزشک
ایرانی به سلطان سلیمان قانونی»، هنر و مردم، سال چهاردهم،
شماره ۱۵۹ و ۱۶۰، دی و بهمن ۱۳۵۴ ش، صص ۳۵-۳۷؛
A history of Ottoman poetry, 3/1; *Catalogue of the Persian
manuscripts in the British museum*, 1/216-218;
Encyclopaedia of Islam, 9/822-842; *Islam ansiklopedisi*,
11/99-155; *Tarih-i Seldnikî*; *Topkapı sarayı müzesi*, 11/
224; *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*, 6/428-429; *Türk
edebiyatı ansiklopedisi*, 1/94; 3/865; *Türk edebiyatı tarihi*,
1/567-570.

معصومی

سلیمان نامه، نوشته فتح الله عارف عجمی ← شاهنامه سلیمانی

سلیمان نامه (so.ley.mān.nā.me) / تاریخ سلطان سلیمان، منظومه ای
به فارسی در تاریخ پادشاهی سلیمان قانونی (۹۲۶-۹۷۴ ق)،
سروده عبدالرحمان غباری (-۹۷۴ ق). این منظومه که در
پنج هزار بیت است، به پیروی از شاهنامه فردوسی سروده شده و
از شناخته ترین آثار او است. نسخه ای دست نویس از این اثر به
شماره (۱۲۳) ۱۳۴۶ در کتابخانه ماگنسیا نگهداری می شود. آغاز
و انجام آن چنین است: آغاز: «به نام خداوند عرش عظیم -
صفابخش گلزار باغ نعیم» انجام: «از می که نبود به مذهب حرام -
به فردوس نوشتند هر صبح و شام»

منابع: زبان و ادب فارسی در قلمرو عثمانی، ۱۴۶؛ پارسی نویسان
آسیای صغیر، ۵۱؛ تذکرة الشعراء، حسن چلبی، ۷۱۲/۲-۷۱۴؛
عثمانلی مؤلفری، ۱۱۲/۳-۱۱۴؛ فهرست نسخه های خطی فارسی
کتابخانه مغنسیا، ۱۰۸؛ هدیه العارفین، ۵۴۶/۱؛
Iranica, 11/18.

رشنوزاده

سلیمان نظیف (so.ley.mān.nā.zif)، فرزند سعید پاشا (-۱۸۹۲ م)،

60. N.B. Karaca, 'Formacılarla 'aç aç'çılar arasında: Başörtüsü', *Zaman*, 2 Feb. 2003.
61. Çınar, *Modernity, Islam, and Secularism in Turkey*, p.87.
62. S. Bartky, 'Foucault, Femininity, and the Modernization of Patriarchal Power', in *Femininity and Domination* (New York: Routledge, 1990).
63. R. Gill, *Gender and the Media* (Cambridge: Polity Press, 2007), p.116.
64. D. Kandiyoti, 'Emancipated but Unliberated? Reflections on the Turkish Case', *Feminist Studies*, Vol.13, No.2 (1987), pp.320, 324; D. Kandiyoti, 'Urban Change and Women's Roles: An Overview and Evaluation', in C. Kagitcibasi (ed.), *Sex Roles, Family, and Community in Turkey* (Bloomington: Indiana University Press, 1982), pp.101–20.
65. Medeni Kanun (Civil Code), 02/17/1926, Law No.743, Official Gazette No.339, 4 April 1926. The obligation for women to ask permission from her husband to be able to work was changed in 1990 as it was seen as unconstitutional by the Constitutional Court.
66. Turk Medeni Kanunu (Turkish Civil Code), 11/22/2001, Law No.4721, Official Gazette No.24607, 12 Aug. 2001. The law was put in effect 1 Jan. 2002. Before 1997, women only took their husband's surname and dropped their previous surname, but after amendment of the Civil Law, they can keep their surname if they want, yet they must also take their husband's surname in addition to theirs.
67. Nüfus Hizmetleri Kanunu (Law on Population Registration), 25 April 2006, Law No 5490, Official Gazette No.26153, 29 April 2006.
68. Melahat Gürsel is the wife of Cemal Gürsel, president 1961–66.
69. *Hürriyet*, 15 April 2007.
70. *Zaman*, 11 Dec. 2004.
71. *Zaman*, 25 June 2005.
72. *Zaman*, 21 Aug. 2007.
73. *Hürriyet*, 15 April 2007; *Zaman*, 25 March 2007.
74. *Hürriyet*, 15 April 2007.
75. *Zaman*, 25 Oct. 2005. Nermin Erbakan is the wife of Necmettin Erbakan, prime minister 1996–97.
76. *Zaman*, 21 Aug. 2007.
77. C. Pateman, 'The Fraternal Social Contract', in C. Pateman (ed.), *The Disorder of Women: Democracy, Feminism and Political Theory* (Palo Alto, CA: Stanford University Press, 1989), p.52.
78. Lemish and Drob, 'All the Time His Wife', p.136.
79. *Zaman*, 1 May 2007.
80. *Zaman*, 21 July 2004, 11 Feb. 2004, 29 Dec. 2002.
81. *Zaman*, 15 June 2003; M. Yılmaz, "'DSP" nin kader kurultayı ve "memur muhalefeti"', *Zaman*, 25 July 2004; E. Çölaşan, 'Çocuk oyuncuğu değil bul!', *Hürriyet*, 9 Sept. 2006.
82. Semra Özal is the wife of Turgut Özal, prime minister 1983–89, president 1989–93; Süsoy, 7 April 2003.
83. Gökarıksel and Mitchell, 'Veiling, Secularism, and the Neoliberal Subject', p.155; A. Kadioğlu, 'Cinselliğin İnkarı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları', in Hacınırzaoğlu (ed.), *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, pp.89–100.
84. Ö. Çaha, 'The Ideological Transformation of the Public Sphere: The Case of Turkey', *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, Vol.4, No.1–2 (2005), p.19.
85. N. Göle, *Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme* (Istanbul: Metis, 1992), p.19.
86. Pateman, 'The Fraternal Social Contract', p.52.
87. Lemish, 'Normalizing Inequality', p.111.

(181417)

Süleyman Nazîf – A Multi-Faceted Personality

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

SYED TANVIR WASTI

20 Aralık 2015

Ready wit and repartee as well as a sense of incisive humour are not qualities that one might immediately associate with the traditional image of the *Vali*, the serious and sedate Ottoman governor of a large province, immaculately dressed in redingote and fez and sitting in his ornate office with silk carpets and hand-carved furniture, handing out commands to a large retinue. Governors in the late Ottoman Empire were, by and large, very well-educated people, with a high level of competence in Arabic, Persian and French, and usually with an exceptional facility in the use of Ottoman Turkish.¹ In the nineteenth and early twentieth centuries, many illustrious writers, poets and journalists were inducted (at least for lengthy periods) into the cadres of the Ottoman foreign and civil services.²

The objective in this article is to introduce in outline the life and works of a high-ranking Ottoman Turkish civil servant who, when governor of the large province of Baghdad in 1914, received the following telegram from Military Headquarters: 'Procure and despatch to us 100,000 okes³ of sugar, 500,000 okes of flour and 10,000 okes of tea immediately.' The governor dictated the following reply to be cabled at once: 'A telegram meant to be forwarded to the Emperor of China has inadvertently been directed to my office. No responsibility can be accepted in the matter.' This was the famous Süleyman Nazîf, who was poet, journalist, political activist and wit – in addition to his mundane civil service appointments.

Süleyman Nazîf was the son of Said Pasha, and was born in Diyarbakır⁴ in 1870.⁵ Not only was the strategically located city an important cultural centre even in Ottoman times, but Said Pasha, his father, Süleyman Nazîf (whose name was later given to the grandson) and his grandfather İbrahim Cehdî were educated Ottoman civil servants who were also writers. Said Pasha, in addition to other writings, has left behind a small *divan*⁶ of poetry; two of his sons, Süleyman Nazîf and his brother Faik Ali,⁷ and a grandson, Munis Faik Ozansoy, are all recognized as major poets of their time in the Turkish language. In his monumental work on Turkish poets of the last century,⁸ İbnü'l Emin Mahmud Kemal İnal⁹ devotes separate sections to Cehdî, Nazîf's grandfather Süleyman, his father Said Pasha, his brother Faik Ali and a chapter to Süleyman Nazîf himself, thus establishing beyond doubt the unique contribution of this family to Turkish literature. İnal was especially fortunate in being well-acquainted with Süleyman Nazîf and, for this chapter, asked Nazîf directly for

D 475

Süleyman Nazîf
2532
181417

WASTI, Syed Tanvir. Süleyman Nazîf - a
multi-faceted personality. *Middle Eastern Studies*,
50 iii (2014) pp. 493-508.

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

04 Eylül 2015

181417 Süleyman Nazif

Şuayb Karakaş; "Süleyman Nazif. Hayatı ve Eserleri", 1986, XX + 374 s.
Danışman: Doç.Dr. M.Orhan Okay.

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Doktora Tezi.

06 HAZİRAN 1995

N. Y.

Lisan Meselesi ve Süleyman Nazif. X

S. Müstekim, III, sy. 53, s. 13-14.

Kötfi Göngör

S
SÜLEYMAN NAZİF

Süleyman Nazif

06 ULUŞ 1993

Türk. Edebiyatı. T. 122

1243 Emil, Doç. Dr. Birol: Jön Türklere dair vesikalar. Edebiyatçı
Jön Türklerin mektupları. <Ali Kemal ve Süleyman Nazif-
den Mizancı Murad Bey'e>. 1. c. İstanbul 1982 Edebiyat Fa-
kültesi Matbaası. 116 s. 8° F. 120 TL.
«İ.Ü. Yayınları: 2967»

ALI KEMAL
SÜLEYMAN NAZİF
MIZANCI MURAD

31 MART 1995

08 OCAK 1996

SÜLEYMAN NAZİF AT. D. T. D. K. - Ed. - Dokt.
"Süleyman Nazif. Hayatı ve Eserleri", Şuayb Karakaş, Ankara 1986, XX + 374 s.
(Danışman: Prof.Dr. M.Kaya Bilgegil / Doç.Dr. Orhan Okay)

25 FİRİN 1995

4765. Binark, Ismet: Doğumunun 100 yıldönümü münasebe-
tiyle Süleyman Nazif bibliyografyası / Ismet Binark ; Nejat Se-
fercioğlu. - Ankara : Milli Kütüphane Cilt ve Basımevi, 1970. -
III, 17 S. - (Milli Kütüphane yayınları)
Text türk. 10 E 9402

SÜLEYMAN
NAZİF

Y

181417 ✓

Makale ve mektuplarına göre Süleyman Nazif. GÜR, Muhammet. Doktora.Marmara
Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Ens., İstanbul, 1992. 423 s., 50 ref.
Danışman:Prof.Dr.Birol Emil. Dili:Tr.

18 MAYIS 1995

20 MAYIS 1998

2257. Süleyman Nazif'ten hatıralar: ölümünün otuzuncu
yıldönümü münasebetiyle / Hilmi Yücebaş. - İstanbul, 1957. -
143 S. : Ill.
Inhalt: Zum 30. Todestag des Dichters Süleyman Nazif, 1870 -
1927. - Text türk. 32 A 12318

181417
SÜLEYMAN
NAZİF

27 TEMMUZ 1992

SÜLEYMAN NAZİF

Alâettin, İbrahim.

Süleyman Nazif, hayatı, kitapları, mektupları, fikra
ve nokteleri. - İstanbul : Sühulet Kütüphanesi,
1933.
289 p. : ill.
Turkish
I. Title.

MH

neg 1-25810

MADDE İZLENİMLERİ
SONRA GELEN DOKÜMAN

ALKAN, Necati. Süleyman Nazif's "Open letter to
Jesus": an anti-Christian polemic in the early Turkish
republic. *Middle Eastern Studies*, 44 vi (2008)
pp.851-865.

Süleyman
Nazif

23 ENLÜ 2010

Süleyman Nazif

EBH

KARAKAŞ,

Suayb, "Süleyman Nazif, Hayatı ve Eserleri", Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Danışman: Doç. Dr. Orhan Okay), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 1986, 393 S.

25 MAYIS 1992

Nazif, Süleyman, 1869-1927.

Divançe-i Süleyman Nazif / hazırlayanlar, Sadi Çögenli, Recep Topraklı. — Erzurum [Turkey] : Fen-Edebiyat Fakültesi, 1992.

51, 43 p. ; 20 cm.

Ottoman Turkish and romanized Ottoman Turkish.

Includes bibliographical references.

08 Ocak 1993

15 OCAK 1992

Bestel-Nr/Standort

27 A 18725

NAMİK KEMAL,
SÜLEYMAN NAZIF

Süleyman Nazif: Namık Kemal.
İstanbul, 1922: İqdam Matb. 52 S. [Türk.]
[Biogr. u. Schriftstellers Namık Kemal, 1840-1886.]

Abdülhak Hamid

Süleyman Nazif

22 HAZİRAN 1993

KUZUIMAMLAR, Adalet "S. Nazif'in Abdülhak Hamid Hakkındaki Değerlendirmeleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. İnci Enginün), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1986, 243 S.

Göğün, Doç. Dr. Önder

Süleyman Nazif'in san'atı ve ona

ta'vir eden faktörleri, Selçuk Üniv.

Fen-Ed. Fak. Edebiyat Dergisi

1983 sayı 2 ss. 3-20

Hasan Dinkaya

SÜLEYMAN NAZIF
(S) (B)

Batargölle Atap

(Süleyman Nazif.)

15 OCAK 1993

Türk esk. T. 1407

~~G. Nettek~~
Gülşen Kazay

SÜLEYMAN
NAZIF

Süleyman Nazif'in eserleri

15 OCAK 1993

Tsk. env. T. 555

96. Hughes and Hertel, 'The Significance of Color'.
97. Ming-Bao Yue, 'On Not Looking German: Ethnicity, Diaspora and the Politics of Vision', *European Journal of Cultural Studies*, Vol.3, No.2 (2000), pp.173–94.
98. S. Ekrem, *Unveiled: The Autobiography of a Turkish Girl* (London: Geoffrey Bles, 1931), pp.260–61.
99. Y. Navaro-Yashin, *Faces of the State: Secularism and Public Life in Turkey* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2002), pp.90–91.
100. *Ibid.*, p.101.
101. C. Hann and I. Beller-Hann, 'Markets, Morality, and Modernity in North-East Turkey', in T.M. Wilson and H. Donnan (ed.), *Border Identities: Nation and State at International Frontiers* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), pp.251–2.
102. E. Durugönül, 'The Invisibility of Turks of African Origin and the Construction of Turkish Cultural Identity: The Need for a New Historiography', *Journal of Black Studies*, Vol.33 (2003), pp.281–94.
103. T. Bora, 'Nationalist Discourses in Turkey', *South Atlantic Quarterly*, Vol.102, No.2/3 (2003), p.442.
104. *Ibid.*, p.443.
105. A. Öncü, 'The Myth of the "Ideal Home": Travels Across Cultural Borders to Istanbul', in A. Öncü and P. Weyland (eds.), *Space, Culture and Power: New Identities in Globalizing Cities* (London: Zed Books, 1997), pp.56–72.
106. E. Arslan, 'Türkiye'de Irkçılık', in T. Bora and M. Gültekinil (eds.), *Milliyetçilik, Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce* (Istanbul: İletişim, 2002), p.425.
107. B. Sumer, 'White vs. Black Turks: The Civilizing Process in Turkey in the 1990s' (MA Thesis, Middle East Technical University, 2003).
108. R.N. Bali, *Tarz-ı Hayat'tan Life Style'a: Yeni Seçkinler, Yeni Mekanlar, Yeni Yaşamlar* (Istanbul: İletişim, 2002); C. Kozanoğlu, *Pop Çağı Ateşi* (Istanbul: İletişim, 1995).
109. E. Özkök, 'Bu Yeni Türkler De Fazla Oluyorlar', *Hürriyet*, 19 May 2000.
110. A. Günal, 'Mine G. Kırıkkanat ve Beyaz Türk Oryantalizmi', *Birikim*, No.144 (2001), pp.66–73.
111. M. Kırıkkanat, 'The End', *Radikal*, 18 July 2001; M. Kırıkkanat, 'Gasp ve Kommünizm', *Radikal*, 30 November 2001.
112. M. Kırıkkanat, 'Halkımız Eğleniyor', *Radikal*, 27 July 2005.
113. M. Kırıkkanat, 'Mal Bulmuş Mağribi Gibi', *Radikal*, 19 December 2004; Kırıkkanat, 'Halkımız Eğleniyor'.
114. B. Yaghmaian, 'Afrika Diasporası: Türkiye'deki Afrikalı Göçmenlerin Dramı', *Birikim: Aylık Sosyalist Kültür Dergisi*, No.175–6 (2003), pp.140–8; A.F. Çalkıvık, '"Yaşam ve Ölüm Alanları" Arasında Afrikalı Göçmenler', *Birikim*, No.175–6 (2003), pp.149–52; P. Mağden, '"Yeni" Şehirli Türklerin Irkçılık Egzersizleri', *Radikal*, 10 March 1999.
115. S. Turgut, 'İşin Ters Gideceği Baştan Belliydi', *Akşam*, 9 August 2006, p.5; S. Turgut, 'Hayat Bir Talihsizlikler Kısırdöngüsüdür', *Akşam*, 10 August 2006, p.5.
116. See, for example, F. Ercan, 'Ne Hale Geldik', *Milliyet*, 11 February 2000, p.34.
117. A. Kuseyri, 'Pascal Irkçılıktan Çok Çekti', *Nokta*, 19–25 April 2007, p.75.
118. 'Football: Campbell Seeks Move After "Cannibal" Insult', *The Independent*, 25 February 1999.
119. Baer, 'The Double Bind of Race and Religion'; Çağaptay, 'Race, Assimilation and Kemalism'.
120. M. Omi and H. Winant, *Racial Formation in the United States*, 2nd ed. (New York and London: Routledge, 1994).
121. D.T. Goldberg, *The Racial State* (Malden, MA: Blackwell Publishers, 2002); Goldberg, *Racist Culture*.
122. R. Jenkins, 'Rethinking Ethnicity: Identity, Categorization and Power', *Ethnic and Racial Studies*, Vol.17, No.2 (1994), pp.197–223; M. Loveman, 'Is "Race" Essential?', *American Sociological Review*, Vol.64, No.6 (1999), pp.891–8.

Süleyman Nazif

Süleyman Nazif's 'Open Letter to Jesus': An Anti-Christian Polemic in the Early Turkish Republic

NECATI ALKAN

The last of the nationalisms of the Ottoman Empire, Turkish nationalism emerged as a response to the imperialist policies of the European powers and their interference in Ottoman affairs, fostering nationalism and separatism among the Christians which gradually led to independent nation-states and the Empire's dissolution. The course of action taken by the late Ottoman nationalist intellectuals was to stop disintegration and call the Muslim Turks to fight European imperialism.¹ On the whole, during the latter decades of the Ottoman Empire three ideologies – Ottomanism, Islamism and Turkism – competed to win the loyalty of Ottoman subjects.² Westernism was another dominant movement that emerged in the second part of the nineteenth century and constituted the basis of the Turkish Republic; with Islamism and Turkism it attempted to change a static Islamic society into a dynamic one and searched for a new identity and order.³

After the defeat of the Ottomans in the First World War, the Allied Powers occupied Anatolia, and for the Turks the maxim during the War of Independence (1919–1922) was to free the homeland from enemy occupation,⁴ supported by Greek and Armenian subjects, and after the establishment of the Republic the goal under the leadership of Mustafa Kemal (Atatürk) was to build a strong Turkish nation-state. In that period Islam was still strong as an element of identity among Mustafa Kemal's supporters but his reforms, starting with the abolition of the Sultanate and the Caliphate in 1922 and 1924, increasingly replaced Islamic institutions with secular ones. The cooperation of the last sultan Vahideddin with the victorious European countries during the National Liberation War had alienated many Turks to him as Caliph and to the Ottoman dynasty.

The years of defeat, surrender and occupation, the conduct of the Sultan's government, the rift with the Arab subjects of the Empire, the indifference of the Muslim world to Turkey's fate all combined to bring about radical changes in the Turks' perception of themselves and of their place in the world. Ottomanism was dead; Islamism gravely weakened. The way was open for a new identity and loyalty based not on community and empire, but on nation and country.⁵

14 ARA 2008

ması öngörülmüş ve bu iş için "Hububat Nâzırlığı" ihdâs edilmiştir. Kazaların yeniden yazımı uzun zaman gerektirdiğinden, bu konuda kazaların malî yönden denetime tâbi tutulması tedbirine başvurulmuştur.

Netice olarak, bütün bu anlatılanlardan Tatarcık Abdullah Efendi'nin devletin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarılması için ileri sürdüğü fikirlerin hem Padişah ve hem de devlet ileri gelenleri tarafından takdirle karşılandığı ve ıslahat hareketlerine girişilirken bu tavsiyelerden önemli ölçüde yararlanıldığı kanaatine varmak mümkündür.

Türk Kültürü Araştırmaları

Yıl: XXV / 1 (1987)

Ankara, s. 65-83

D.225

SÜLEYMAN NAZİF

Dr. Ş. KARAKAŞ

Altmış yıl önce kaybettiğimiz Süleyman Nazif; hem şâir, hem de nâsir olarak, asırlarca "Türk Cihan Hâkimiyeti"ni temsil ve "Devlet-i Ebed-müddet" idealini takip etmiş olan İmparatorluk Türkiye'si'nin, inkıraz ve taksimâtı devrinde yaşamış ve taksim edilen her karış vatan toprağının ardından, feryad seslerini edebî külliyyat halinde yükseletmiş biridir. İmparatorluğun her şeyiyle tam bir facia halinde yıkılmasına şahit olan, hatta bu faciayı bütün fecaatiyle yaşayan ve eserlerinde feryadlar halinde terennüm eden Nazif'in, hayat ve eserlerine bakacak olursak, en azından, bugün istiklâlimizi borçlu bulunduğumuz şahsiyetler arasında zikredebileceğimiz bu güzide vatan evlâdının, hemen maruz kaldığı tehlikelerden ve felâketlerden müteessir olduğunu görürüz. Bu sebeple "Kara Bir Gün" muharririnin ve "Dâüssü'la" şâirinin evvelâ hayatından bahsetmek ve onu pek kısa da olsa tanıtmaya çalışmak, herhalde faydalı olacaktır.

Servet-i Fünûn döneminde şiirleriyle, meşrûtiyetin ilânından sonra da hem şiir, hem de nesirleriyle tanınmış olan Süleyman Nazif, babası tarafından Diyarbakır'ın bir kaç nesil şâir yetiştirmiş eski bir ailesine mensuptur. Kardeşi Fâik Âli Ozansoy, bu aileden yetişmiş olan şairlerden bahsederken, Seyyid Nesîmî'yi de dedeleri arasında sayar¹. Aynı bilgiye, Ali Emîrî'nin *Tezkire-i Şuarâ-yı Amid* adlı eserinde de tesadüf ediyoruz². Fakat her iki kaynakta da muttasıl bir neseb zinciri verilmediği için, bunun ne derece doğru olduğunu bilemiyoruz.

Süleyman Nazif ise, Tebriz'de çıkan *Asâyiş* gazetesine cevap verdiği yazısında, şair dedelerinden bahsederken sadece,

"Ne mümkündür dile ol gamzeden bî-vehm ü pâk olmak
Şifâsı olmayan bîmâra sıhhatdir helâk olmak"

beytini söyleyen İsmail Fâmî Efendi ile,

1 Fâik Âli Ozansoy; *Nedim ve Lâle Devri*, Ankara 1950, s. 84.

2 Ali Emîrî; *Tezkire-i Şuarâ-yı Amid*, c. I, İstanbul 1327, s. 48.

ديوان « فراق العراق » للشاعر التركي

سليمان نظيف

مرثية شعرية - دراسة أدبية

د. زينب سعد زغلول أبو سنة

قسم اللغات الشرقية

كلية الآداب - جامعة القاهرة

D 333

مقدمة

منيت الدولة العثمانية بهزيمة قاسية في الحرب العالمية الأولى ، وقد احتلت قوات الحلفاء مضيقي البسفور والدردينيل ، وأهم المدن في البلاء ، ونشأت الصراعات بين الدول الغربية حول تقسيم ممتلكات الإمبراطورية العثمانية ، وبالطبع انعكست تلك الأحداث على الأدب التركي ، وتعد المشاعر الوطنية القوية من أخص خصائص الأدب في ذلك الوقت ، وكان سليمان نظيف (١٨٦٩ - ١٩٢٧م) من أبرز الأدباء الذين عايشوا تلك الفترة ، واتخذ هذا الأديب في كتاباته موقف المدافع الأول عن قضايا وطنه التي طرحتها هذه المرحلة التاريخية ، فهو شاعر قومي عايش عصر العثمنة Osmanlıcilik والعصر الإسلامي İslamcılık وعصر التنريك Türkçülük. وسنحاول في هذه الدراسة استجلاء التيارات الفكرية والمعتقدات التي تبناها الشاعر . وقد برزت في إبداعاته الأدبية ، الشعرية والنثرية فكرة أن وطن الترك هو الوطن العثماني كله . وهذه الفكرة تتسق مع اعتقاده بأن وجود بعض الدول العربية والإسلامية كسورية ومصر والعراق وفلسطين وغيرها ضمن إطار الدولة العثمانية أمر طبيعي ، بل وحتمي وقد آله أشد الأكم وقوع العراق تحت الانتداب البريطاني واقتلعه من جذوره الدينية الإسلامية خاصة وأنه عاش بالعراق فترة من حياته وعمل واليا

Türk Dünyası Araştırmaları, 5155, 1989 İstanbul
Makale 149-200 sayfaları arasındadır.

Süleyman Nazif

11 TEMMUZ 1992

Doç. / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

SÜLEYMAN NAZİF'İN ESERLERİ

Yrd. Doç. Dr. Şuayb KARAKAŞ

Süleyman Nazif (17 Kânûn-ı sâni 1869/4 Kânûn-ı sâni 1927), Diyarbakır'ın bir kaç nesil şâir yetiştirmiş eski bir âilesine mensuptur. Bu âilede divân tarzında şiir söylemek, bir gelenek hâlidir. Babası Mehmed Saîd Paşa, dedesi Süleyman Nazif Efendi, büyük dedesi İbrahim Cehdi Efendi, devirlerinin bu tarzda şiir söyleyen mühim şâirleri arasında sayılırlar.

Süleyman Nazif'in çocukluk ve gençlik yılları, şâirliğinin yanı sıra âlim bir târihçi olarak da bilinen babası Saîd Paşa'nın evinde yapılan, ilim ve edebiyat meclislerinde geçer. Esaslı bir mektep tahsili görmemekle birlikte, babasının evinde toplanan bu meclislerin, Nazif'in yetişmesinde tesirleri olduğu muhakkaktır. Tesiri altında kaldığı ilk eserler, babasının tavsiyesi üzerine on iki yaşında iken okuduğu Evrâk-ı Perişân ve Cümel-i Müntehabe-i Kemâl'dir. Bu eserler, Nazif'in üslûbuna tesir ettiği gibi, fikri yönünü de tâyin etmiştir. Nitekim ilk şiirlerinde hürriyetçi duygu ve düşünceleri terennüm etmesi, nesirlerinde vatanî meseleleri hitâbetçi bir üslûpla anlatması, hep Nâmık Kemâl'in tesiriyle olmuştur. Bilâhare Abdülhak Hâmid'in eserlerini tanır. "Gizli Figanlar"daki bir kaç manzumede, hayatla ölüm arasındaki felsefî düşünüşlere yer vermesinin sebebi Hâmid'dir.

1897'deki Paris mâcerâsından sonra Edebiyat-ı Ced îde topluluğuna katılan şâir, bu devrede de arkadaşlarıyla berâber şahsî inlemelerini, hayâl kırıklıklarını ve hayattan kaçış fikrini (sonnet)'ler hâlinde şiirleştirir.

Nazif'in asıl edebî faaliyeti, 1908'den sonra nesirle başlar. Bu sırada ilk önemli eseri, Yeni Tasvir-i Efkâr gazetesindeki günlük yazıdır. Çok değişik mevzulara dâir kaleme alınan bu yazılar içinde bilhassa, Girit meselesini, İttihad ve Terakkî hükümetinin idârî beceriksizliklerini ve sâde lisan teklifine karşı reddiyelerini İhtiva eden makâleleri ile Nazif, bir muharrir olarak dikkatleri üzerine çeker. Nazif, lisanın sâdeleştirilmesine karşıdır. Arapça ve Farsça kelimelerin çokça kullanıldığı terkipli lisanın, ifâdeye zenginlik kazandırdığı ve hattâ "anâsır-ı muh-

Türkoloji Dergisi, (A.Ü.D.T.C.F.),
c. XI / s. 1, Ankara, 1993, s. 233-256.

19 OCAK 1994

Dergi / Kitap
Kütüphanesinde Mevcuttur

SÜLEYMAN NAZİF'İN *FİRÂK-I İRAK* ADLI ESERİ

NURULLAH ÇETİN

Seryet-i Fünûn dönemi sanatçıları içinde değerlendirilen Süleyman Nazif (1869-1927), Türk edebiyatının hem şiir hem de nesir ustalarındandır.

O, eserlerinde Osmanlı Devletinin bölünüp parçalanması döneminin sancılarını "feryat" larıyla dile getirmeye çalışmıştır.

Süleyman Nazif, özellikle Namık Kemal'den gelen bir etkilenmeyle haykırarak bir hitabet üslûbuna sahiptir. Kendi kişisel duygu ve düşüncelerinden çok; sosyal meseleleri ele almıştır. Ferdi şiirleri fazla değildir.

Biz bu yazımızda Süleyman Nazif'in *Fırâk-ı Irak*¹ adlı, nazım-nesir karışımı bir eserinden söz edecek ve Lâtin harflerine aktarılmış biçimini vereceğiz.

Bu eserde sekiz şiir, bir hikâye, bir nesir, bir de manzum-mensur yazı bulunmaktadır.

Kitapta yer alan nazım ve nesir yazıları "Kübalılar" adlı şiir dışta bırakılırsa, bütünüyle Osmanlı Devletinin bir parçası olan Irak'ın ayrılması ya da bizden zorla koparılması üzerine kaleme alınmıştır.

Süleyman Nazif için vatan, Osmanlı sınırlarındaki bütün topraktır. O, vatanını annesinden çok daha fazla sevdiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla bir karış bile olsa vatan toprağının elden gitmesi, onu feryatlara boğar.

Fırâk-ı Irak'taki yazıların bazı bölümleri İhsan Erzi², Şevket Beysanoğlu³, gibi yazarlar, Kenan Akyüz⁴ ve Orhan Okay⁵ gibi bazı bilim adamları tarafından yeni harflere aktarılmıştır.

1 Süleyman Nazif, *Fırâk-ı Irak*, Mahmutbey Matbaası, İstanbul 1336/1918.

2 Süleyman Nazif, *Malta Geceleri, Fırâk-ı Irak ve Galîya*, Hazırlayan: İhsan Erzi, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1979.

3 Şevket Beysanoğlu, *Süleyman Nazif*, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara 1970.

4 Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1986.

5 Orhan Okay, "XX. Yüzyılın Başından Cumhuriyet'e Yeni Türk Şiiri (1900-1923)", *Türk Dili*, Sayı: 481-482, Ocak-Şubat 1992.

EDEBİYAT-I CEDİDE ŞİİRİ VE SÜLEYMAN NAZİF

PROF. DR. ŞERİF AKTAŞ

Şiirimizde ve hatta nesrimizde Süleyman Nazif, Edebiyat-ı Cedide şairleri arasında anılır. Edebiyat tarihlerimiz ona bu edebî topluluk içinde yer verirler. Edebiyatı ve sanatı, eskisi ve yenisiyle bir bütün olarak gören Süleyman Nazif'i bir edebî grup içine yerleştirmek son derece güç görünmektedir. Nesirlerini bir tarafa bıraksak bile, şiirleriyle onu, alışılmış sınıflama içinde bir grup içine yerleştirmek oldukça zordur.

Şiir zevki, baba ocağında teşekkül eden Süleyman Nazif, *Servet-i Fünûn* dergisinde şiirlerini yayınlarken yalnız bir arayışı sürdürür. Onun sesine sinen Edebiyat-ı Cedide duyarlılığı ve anlayışı, kişiliğinin bir yönü hakkında kanaat verse bile, emanet gibi durmakta; dil karşısındaki tavrı, eski yeni arasındaki arayışları, mısralardaki ses, hatta kelime kadrosu ve bir türlü kıvamını bulamayan hayâl iklimi ile mutavassıt zevke yakın bir sanatkar intibarı vermektedir. Kültür ve zevkiyle aynı anda bağlı olduğu Doğu ve Batı kaynaklı eser ve değerler de bu kanaatimizi doğrular mahiyettedir. Ayrıca dostlukları, insanî ilişkileri, dinî kanaatleri, millî değerlere karşı hassasiyeti, siyasî tercihleri ve edebiyata bakış tarzı Edebiyat-ı Cedide mensuplarından farklıdır. Bu farklılık, daha yetişme tarzında kendini gösterir. O, XIX. yüzyılın yarısından sonra teşekkül eden, en azından bazı çevrelerde varlığı hissedilen İstanbul zevkiyle değil, gelenek hâlinde eski edebiyat zevkini ve eskiye has kültür hayatını sürdüren bir aile çevresinde çocukluk yıllarını geçirir; edebî ve fikrî hayatını yönlendirecek değerleri de aynı çevrede benimser; dil zevkini de aynı çevreden aldığını söylemek hatalı olmaz. Bu konuda Şuayp Karakaş'ın doktora tezinden aldığımız şu cümleler son derece önemlidir.

"Süleyman Nazif'in babası Said Paşa, kendisine gelinceye kadar, bir çok şâir yetiştirmiş ve edebiyat geleneğini her nesilde devam ettirmiş bir aileye mensup olması hasebiyle, aynı zamanda edebî bir şahsiyeti de haizdir (...) Hemen her akşam kendi evinde dostlarıyla toplanır, her türlü ilmi ve edebî me-

seleler hakkında sohbetlerde bulunurdu. Kendisi, zamanında tanınmış divan şairlerindedir. (...) Said Paşa'nın devamlı inceleme ve yazma faaliyetleri ve bazen bir mesele hakkında saatlerce üşenmeksizin süren izahları, Nazif'i, babasını taklit etmeğe, muharrir ve şâir olmağa sevk etmiştir. (...) Bu klasik edebiyat meclisleri, daha pek küçük olan Nazif'e eski edebiyat zevkini tattırmuş, divan şiiri kültürüne kuvvetle vâkıf olma imkânı vermiştir. (...) Said Paşa'nın tarihî malûmatından da azamî derecede istifâde etmiş, yine akrasına nisbetle bu sahada da bir üstünlük kazanmıştır. Bilhassa Osmanlı tarihine dair menkabevî malûmatı dikkate şayandır. Bütün bunlar, Nazif'in ruhunu maziye çevirmiş ve ömrünün sonuna kadar fikir ve zevk itibarıyla maziye bağlı kalmasına sebep olmuştur. (...) Süleyman Nazif, çocukluğundan itibaren, babasının teşvikiyle Namık Kemâl'i okumağa başlar. (...) İlk fikrî terbiyeyi de Namık Kemal ve arkadaşlarının eserlerinden almıştır." (Ş. Karakaş, *Süleyman Nazif: Hayatı ve Eserleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1986, s. 25-27).

Şuayp Karakaş'ın farklı kaynaklardan alarak bir araya getirdiği bu bilgilere, Süleyman Nazif'in çocukluk yıllarında babasının memuriyetine, daha sonraları kendi görevlerine bağlı olarak başta Irak dahil güney illeri olmak üzere İmparatorluk coğrafyasının farklı bölgelerini gezmesini, görmesini; halkın yaşama tarzını yakından tanımasını; öğrenimini düzenli bir okulda değil de özel hocalar vasıtasıyla sürdürmesini; Arapça, Farsça, Fransızca gibi dilleri öğrenmesini, sağlam dinî bilgi kazanmasını eklemek gerekir. O, bu şartlar altında ve bu imkânlarla kendi kendini yetiştiren insandır. Şahsında, yaşanan hayat ile ilgili tecrübe, farklı kültür dairelerinden gelen kitabî bilgi, muhtemelen irsî bir zekâ ve sanata karşı eğilim bir araya gelir. Süleyman Nazif'in son derece sert görünümü altında, çocukluk cennetine şiddetle bağlılık duygusu, her an şiddetli ifadeye dönüşmeye hazır doğru bildiği değerlere bağlılık bir aradadır. Yukarıda saydığımız unsurlardan oluşan Süleyman Nazif adlı terkip, istese de Edebiyat-ı Cedide zevki ile şiir yazamaz. Fikret ve Cenab'ın yetişme tarzları, bağlı olduğu değerler, ilk kalem faaliyetlerine başladıkları çevre, duyarlılıklarını besleyen kaynaklar, yukarıdakilerle karşılaştırıldığında bu husus kolaylıkla anlaşılır. Ama Süleyman Nazif, zamanının dışında kalabilecek insan da değildir. Yetişme tarzı ve bağlı olduğu kıymet hükümleri bakımından kendisinden dört beş yaş küçük Mehmed Âkif'i düşündürmekte ise de o, ancak kendisiyle açıklanabilecek insanlardan biridir.

Süleyman Nazif'in şiiri üzerinde duran edebiyat tarihçisi ve araştırmacılar onun şiirini 1892-1897, 1897,1908 ve 1908'den sonra olmak üzere üç devreye

TÜRKLÜK ARASTIRMALARI DERGİSİ

8, İstanbul-1997, s. 199-232 0.142

[Mehmet AKALIN Armağanı]

100 KASIM 1997

SÜLEYMAN NAZİF'İN HUSUSİ MEKTUPLARI

MUHAMMET GÜR*

Yazı türlerinin belki de en tabîî ve samimîsi hususî mektuplardır. Ait olduğu şahsiyetin duygu ve düşüncelerini, zevklerini, ideallerini ve hayat üslûbunu çevre ilişkileriyle birlikte o zamanki tazelik ve özellikleriyle aktirirler.

Mektup, tarih boyunca kendine özgü mahremiyeti ve duygu yüklü çağrışımlarıyla çok etkileyici bir anlatım formu olarak süregelmiştir. Bu özelliği sebebiyle bir çok yazar, yalnız belli konular üzerinde görüş alışverişi ve haberleşme için ya da tenkid ve polemiklerinde değil, seyahatname, hikaye ve roman hatta röportaj, sohbet ve makale türündeki bazı eserlerinde de mektup tarzını kullanmıştır.

Biraz da devrin geleneği ve şartları icabı, Süleyman Nazif birçok yazısını mektup tarzında kaleme almıştır. Gerek amaç ve edâca gerekse muhtevaca çeşitlilik gösteren bu türdeki yazıları, her dönemde onun külli-yatı arasına karıştır. Bazı hadiseler bilhassa haksızlıklar karşısında duyduğu ızdırab ve infîali anlatan Açık Mektup'ları ise onun en ateşli ve karakteristik yazılarından. İlk eserlerinden ve Abdülhamid'e karşı bir isyan davetiyesi olan *Bahriyelilere Mektup*¹ ile son zamanlarında, hristiyanlık adına işlenen cinayetleri şikâyet için yazdığı *Hz. İsa'ya Açık Mektub*² arasında bu tarzın daha pek çok örneğine rastlarız. Konumuz hususi mektupları olduğundan burada bunlar üzerinde durmuyoruz.

Batı edebiyatında bilhassa XII. yüzyıldan itibaren büyük bir gelişme

* Yard. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.

¹ Jöntürklük devresi eserlerinden olan bu yedi sayfalık mektup İsviçre'de 1897'de yayınlanmıştır. (İbnülemin Mahmut Kemâl İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, İst. M. E. basımevi, 1939, s. 1116).

² *Hz. İsa'ya Açık Mektub*, İstanbul, 1924.

Süleyman Nazif

15 EKİM 1994

M. TÜRKER ACAROĞLU

**AÇIKLAMALI
SÜLEYMAN NAZİF
KAYNAKÇASI**

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	18173
Tasnif No:	928 ACA.S

Neyir Matbaası - Ankara
1987

HİLMİ YÜCEBAŞ

Süleyman Nazif

SÜLEYMAN NAZİF'ten
Hatıralar

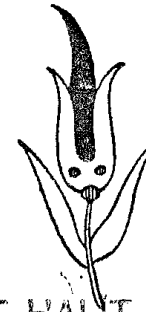
15 EKİM 1957

ve hürriyetimizin otuzuncu yıldönümü münasebetiyle —
Süleyman Nazif

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

Demirbaş No: 16705

Tasnif No: 328
502

AHMET HALİT YAŞAROĞLU
KİTAPÇILIK ve KÂĞITÇILIK T. L. Ş.
İstanbul - Ankara Caddesi No. 121

İstanbul — 1957
Dizerkonca Matbaası

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
YENİ TÜRK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	130453
Tas. No:	928 SİL

MAKALE VE MEKTUPLARINA GÖRE
SÜLEYMAN NAZİF

DOKTORA TEZİ

MUHAMMET GÜR

Danışman
Prof. Dr. Birol EMİL

İSTANBUL -1992

DHA kararıyla
R.1.

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
الذين بعثهم في
أمة بعد أمة
ليبين للناس
الهدى والبرهان
على صراط مستقيماً
والسلام على
سيدنا محمد وآله
الطيبين الطاهرين
الذين بعثهم في
أمة بعد أمة
ليبين للناس
الهدى والبرهان
على صراط مستقيماً

نظمك
سليمك

آستان تاربخده

— برنجی دفتر —

غایبیا

استانبول — مطبعة عامره

۱۳۳۵

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	27897
Tasnif No	956.0743 SÜL.A

Dia karyaj 2011 EIC

سليمان نظيف

Süleyman Vakfı

يقيده مؤيد

صوك زمانه عائد بعض مشاهدات ومعلومات تاريخيه

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	27009
Tasnif Not	956.0743 SÜL. Y

بئجي طبع

استانبول : الهامى - فوزى مطبعهسى

١٩٢٧

Halide Edib, Ocak 1920'de İstanbul'da toplanan Meclis-i Mebusan için Aralık 1919'da yapılan seçimlerde Beypazarı'da 22 oydan 20'sini, Giresun'da da 8 oy almıştı (s.46). Bundan başka İstanbul basını TBMM Hükümeti'nin Maarif Vekili olarak Halide Edib'i seçtiğine ilişkin haberler veriyordu (s.134). Bu tür haberler ise Halide Edib'in Meşrutiyet'ten itibaren eğitim konusunda tanınmış bir aydın olmasına dayanıyordu. Halide Edib'in Kurtuluş Savaşı açısından siyasal sembolizm konusundaki işlevini Cumhuriyet döneminde önce Latife Hanım üstlenmiş, onun yerini ise 1930'lu yıllarda Kemal Atatürk'ün manevi kızı Afet İnan almıştır. Bu konuda elimizde iki görsel materyal bulunmaktadır. Bunlar, Eugène Delacroix'in 1830 tarihli Fransız Devrimi'ni temsil eden "Halka Rehberlik Eden Hürriyet" konulu meşhur tablosu ile Zeki Faik İzer'in 1933'te yaptığı "İnkılâp Yolunda" konulu resmidir.

*

Sonuç olarak, Halide Edib'in Türk'ün Ateşle İmtihanı yapıtında önemli tarihsel gözlemler bulunur. Anadolu halkının sosyo-psikolojik tarihi ise henüz yazılmış değildir. Ancak bu yolda Ahmet Hamdi Tanpınar, Refik Halit Karay, Halide Edib Adivar gibi yazarlar önemli adımlar atmışlardır. Yakup Kadri'nin Yaban romanı kötümser bir üslupla ve dışarıdan yazılmıştır. Halide Edib'in Ateşten Gömlek adlı romanı ise iyimser bir üslupla ve içeriden yazılmıştır. Onun Türk'ün Ateşle İmtihanı başlıklı yapıtı da aynı üslupla yazılmıştır. Bu yapıt, gerek Kurtuluş Savaşı dönemindeki siyasal ve düşünsel gelişmeler, gerekse Anadolu halkının varoluş felsefesi ve psikolojisi açısından önemli gözlemlerle doludur. Bu gözlemlerinde Halide Edib, Anadolu halkı gibi, daima iyimser ve sevecendir ve daima güzelin peşindedir.

Abstract

The socio-psychological history of the Anatolian people has not been written yet. However, for this aim, some writers like Ahmet Hamdi Tanpınar, Refik Halit Karay, Halide Edib Adivar paved the way. The novel called as Yaban by Yakup Kadri has been written as pessimistic style and from interior point of view. The novel called as Ateşten Gömlek by H. Edib has been written by optimistic style and from exterior point of view. Her Türk'ün Ateşle İmtihanı (Turkish Ordeal) has been written same style, too. This work covered important observations within the aspect psychology and presence philosophy of Anatolian people and also political and thoughtful development during the salvation struggle. In those observations, H. Edib was always optimistic and charming like Anatolian people and also followed the beauty. This work of Halide Edib should be read together with Ateşten Gömlek novel.

Key Words: Halide Edib Adivar, Ateşten Gömlek, Turkish Ordeal, Yakup Kadri, Yaban

Ayfer Yılmaz

ABDÜLHAK HÂMİD VE SÜLEYMAN NAZİF'E DÂİR BİR TENKİT DENEMESİ

Kemal Reşid tarafından 1917'de kaleme alınan Abdülhak Hâmid-Süleyman Nazif adlı bu küçük eser, tenkit tarihimiz bakımından olduğu kadar, ele alınan şahıslar bakımından da önemlidir. 52 sayfalık çalışmada, Süleyman Nazif ve bilhassa Abdülhak Hâmid hakkında tenkitlerde bulunulur. Risâle, yazarın beklediği alâkayı görmemiş ancak, eser içinde adı geçen Rıza Tevfik Kemal Reşid'e cevaben aşağıdaki yazıyı yazmıştır:

"Muhterem Beyefendi!...

Hâmid hakkında bir eser yazmak hizmetini benzenizden beklediğimize dair eser-i âlînizi gördümdü. Hakkımda izhâr buyurduğunuz bu hiss-i itimadın şu eseri vücuda getirmek hususunda ayrıca müşevvik olduğumu itiraf ederim. Muhabbetin, insanı yanlış hükümlere mecbur edebileceğine dair beyân buyurduğunuz "kayıd-ı ihtiraz"ı dahi pek haklı bulduğumu gizlemek istemiyorum. Bilâkis o iddiayı doğru bulduğum içindir ki bu ihtirâzınızdan istifade ettim. Hâmid'i tahkik ederken aklımla gönlümün uyuşabilmesine -elimden geldiği kadar- mâni oldum. Şayet bu sahifeleri okumaya vakit bulursanız, rica ederim buna muvaffak olup olmadığımı lütfen bildiriniz efendim."

Süleyman Nazif-Abdülhak Hâmid adlı bu çalışmada bahis konusu edilen mevzuların başında tenkit konusu gelir. Yazar, tenkit meselesinin edebiyatımızdaki durumu hakkında yorum yaparken kendilerinden Avrupalı tarzda çalışmalar beklenen Cenap Şahabeddin, Süleyman Nazif, Celâl Nuri ve Rıza Tevfik gibi isimleri zikreder.

Kemal Reşid'e göre tenkit ciddi ve ilmi bir meseledir:

"Münekkid bütün alâik-i hissiyesinden tecerrüd edebilmeli, serin kanla vazife-yi mütênâsı ifâ etmelidir. Halbuki memleketimizde "tenkid" kelimesi hatıra başka şeyler getirir. Bizde, tenkid edilen bir eser, az çok çekemediğimiz, enzâr-ı yâr ve ağıyârda iskâta

*Yrd. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
1 Rıza Tevfik: "Abdülhak Hâmid- Süleyman Nazif Unvanlı Risâle-i Tenkidiyenin Muharriri Kemal Reşid Beyefendi'ye", Abdülhak Hâmid ve Mülâhazât-ı Felsefesi, Haz. Dr. Abdullah Uçman, İstanbul Üniversitesi Yay. İst. 1984, s.379-380

SÜLEYMAN NAZİF'İN SAN'ATI
VE
ONA TESİR EDEN FAKTÖRLER

Doç. Dr. Önder GÖÇGÜN*

Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi Edebiyat Dergisi,
sayı: 2, yıl: 1983, s. 3-20 (KONYA)

12 KASIM 1994

1869 yılı Ocak ayında doğan Süleyman Nazif; Diyarbakır'ın, birçok sanatkâr ve mütefekkir yetiştirmiş eski ve asil bir âilesine mensuptur. Bu durumunu, bizzat kendisi şöyle anlatır:

«Hâl-i nez'inde :

Ne mümkün dillere ol gamzeden bi-vehm ü bâk olmak
Şifâyâb olmayan bimâra sıhhatdir helâk olmak

beytini inşâd ile son nefesini vermiş olan İsmail Fâmi Efendi -benim tâ-rih-i kameri hisâbı ile- tam iki yüz otuz sekiz sene evvel vefat etmiş;

Mey-perest ol sâgar-ı âlem-nümâdan çok ne var
Aşka isti'dâdın olsun dil-rübâdan çok ne var

beytinin kâ'ili Mehmed Emiri Efendi, üç yüz sekiz sene evvel dünyâya gelmiş birer amm-i ekberdirler. Babamın, büyük pederimle O'nun babasının Türkçe şiirlerini yalnız Tezâkir-i Şu'arâ'da değil, bugünkü hâfizalarda bile dâima görüyorum. Vâlidemin cediti Akkoyunlu Devleti'nin en kuvvetli istinad-gâhı olan (Hindi) adlı bir Türk aşiretinin reisidir.»²

(*) Fen - Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü Öğretim Üyesi

1) Bu hususta, çeşitli kaynaklar 1870 tarihini kaydetmekte iseler de; muharrir, bizzat kendi eliyle yazdığı ve İbnülemin Mahmud Kemâl İnal'a gönderdiği mektubunda: «1285 senesi Şevval'inde tevellüd etdim (Kânun-ı Sâni 1869).» (Son Asır Türk Şairleri, İst. 1938 cüz: 6 s. 1118) demiştir.

Ayrıca, oğlu Said Nazif Bey'de bulunan hususî bir mektupta da aynı ifadeye tesadüf olunmaktadır.

2) Resimli Gazete, 11 Teşrin-i Evvel 1340 s. 5.

SÜLEYMAN NAZİF HAKKINDA BAZI YENİ TESPİTLER

Doç. DR. ÖNDER GÖÇGÜN

Edebî şahsiyetleri, edebiyat tarihindeki yerlerine tam anlamıyla yerleştirebilmek ve kendileriyle, eserleri hakkında isabetli hükümler verebilmek için; onlarla ilgili bütün vesikaların toplanmasının ve bunların ayrı ayrı değerlendirilmesinin, son derece yerinde, hatta gerekli olduğu inancındayız.

Çünkü edebî eserler, edebî şahsiyetlerin; edebî şahsiyetler de, edebî eserlerin devamı ve bütünleyicisi durumundadır. Dolayısıyla, birini diğerdan ayırmak mümkün değildir.

İşte biz, böyle bir anlayıştan yola çıkarak, bu güne kadar hakkında çeşitli kitaplar, yazılar neşredilmiş bulunan merhum Süleyman Nazif'in hususî ve edebî hayatına ait bazı dostları ile görüşmelerimizde aldığımız notları, vaktiyle hakkında yazılmış, lâkin kıyıda köşede kalarak âdeta unutulmaya mahkûm bir kısım yazıları, bu çalışmamızla ilim dünyasına sunmak istiyoruz.

Süleyman Nazif'i, babası vasıtasıyla çok iyi tanıyan değerli hemşehrisi merhum Behzat Ülgen Bey, 9 Şubat 1982 günü Diyarbakır'daki evinde gerçekleştiren sohbetimizde şunları anlatmıştı:

"Merhum Süleyman Nazif, babamın çok iyi arkadaşı idi. Hep onunla beraber bulunurlardı. Bu itibarla, kendisini yakından tanımak bahtiyarlığına erişen kimselerden birisiyim. Çocuk yaşından beri, muhtelif yerlerdeki meclislerinde bulundum. Kendi kendini edip olarak yetiştirmiştir. Gerek kendi anlatıkları ve gerekse babamdan öğrendiklerim ile, çocukluğundan beri edebiyata, güzel konuşmaya ve yazmaya meftun idi. Türk edebiyatında, büyük bir kıymet olarak yetişti. Ailesinin, şair ve mütefekkir kaynağı Diyarbakır köklü ve aynı şekilde sanatkar, âlim birçok değerler yetiştirmiş bir aile olmasının, Nazif merhum için büyük bir şans olduğuna, birtakım imkânları kendiliğinden getirdiğine şüphe yoktur. Nitekim, bilindiği üzere, babası Said Paşa hem büyük bir devlet adamı, hem de tanınmış bir mütefekkir ve şairdir. Onun babası, yani Nazif'in dedesi Süleyman Nazif de, Divânçe sahibi bir şairdir. Amcası Fâik Âli Bey ise, Servet-i Fünûn edebiyatının tanınmış ediplerindedir. Nesimî'ye kadar uzanan bir çizgide, İsmâil Fânî ve Mehmed Emîrî, İbrahim Cehdî efendiler de Nazif'in soyundan yetişmiş âlim ve şair zevattan bazılarıdır. Hatta, tespitlere göre Diyarbakır'ımızın en mümtaz edebî şahsiyetlerinden maruf ve meşhur Hâmi-i Amidî de, onun ana tarafından büyük atalarındandır. İşte Nazif, böyle bir sa-

nat ve tefekkür bahçesinde neş ü nema bulmuştur, yani mükemmel bir imkân vâdisinde yetişme şansına erişmiştir.

Çok müşfik idi, fakat herkes kendisiyle karşı karşıya konuşmazdı. En küçük belâgat (söz söyleme) hatasını derhal yüze vururdu; asabiyü'l-mizâç (mizacının, yaradılışının sinirli) oluşu, dilin yanlış kullanılmasına asla müsaade etmezdi. Türkçeyi, ana dilini çok sever ve tam bir bağlılıkla sayardı. Halis, vatanperver bir Türk çocuğu idi. Doğu ve Batı kültürüne, edebiyatına vakıftı. Arap ve Fars edebiyatlarını olduğu kadar, Fransızca'yı ve Fransız edebiyatını iyi biliyordu. Bütün bunları, babasının büyük desteğine ve şahsî gayretlerine medyun (borçlu) idi. Gerekliğinde gözünü budaktan sakınmayan, son derece cesur, mert bir Türk çocuğu idi. Bunun bir nişanesi olmak üzere, İstanbul'un işgali sırasında kaleme alarak, Hâdisat gazetesinde neşrettiği "Kara Bir Gün" isimli makalesi, Diyarbakır'da de çok büyük akisler uyandırdı. Evlerde yapılan toplantılarda bu yazı ezberlenerek okundu, hepimizde tarifi imkânsız heyecanların teşekkülüne vesile oldu. Bütün Diyarbakır, o kara günlerde bu büyük evlâdı ile iftihar etti. Aslında bu asil cesaret, matbuat (basın) dünyasında ancak Nazif Bey'e yakışır ve o da kendisine yakışanı yaptı.

Süleyman Nazif, herkese fazla hürmet etmezdi. Lâkin, kıymetli hemşehrisi, büyük kitap dostu, âlim ve fâzil bir kimse olan Ali Emîrî Efendi merhuma ayrı bir muhabbeti ve derin bir hürmeti vardı. Bu itibarla zaman zaman, bilhassa Fâtih'teki adını taşıyan kütüphanesinde kendisini ziyaret ederdi. Bunların bir kısmında, ben de bulundum. Nazif'in sert ve kılıç gibi keskin bakışları vardı. Hele millî meselelerde, vaziyeti ve bakışları âdeta bir şahini andırırdı. Ali Emîrî kendisine hep Süleyman Nazif Efendi derdi. Hiçbir zaman Süleyman Nazif Bey demedi. Çünkü devrin terbiyesi, bunu icap ettiriyordu. Onlar çok iyi biliyorlardı ki, herkes «bey» olur, ama «efendi» olamazdı. Efendilik; bilgi, görgü, olgunluk gerektiriyordu.

I. Cihan Harbi'nde, bütün memleket sathında birçok şey iflâs etti. Diyarbakır de bozuldu. Diyarbakırlılık hasletî, o asil ve necip ruh, hemen tamamen ortadan kalktı.

Süleyman Nazif'in vefatı, benim ticaret maksadıyla yurt dışında bulunuşuma rastlar. Dolayısıyla, cenazesinde bulunamadım. Pek tabii olarak, bulunmak ve kendisine son vazifemi yapmak isterdim.

Bende, babası Said Paşa'nın el yazması bir Divân'ı vardı. Bunu, Nazif'in oğlu merhum Said Bey istedi, verdim. Fakat daha sonra, bana:

-İstersen beni öldür, lâkin dedemin o Divân'ını geri alma! dedi ve böylece iade etmedi. O eserin âkibetini, ne olduğunu bilmiyorum. Edebiyat tarihimiz için malûmat olsun diye, bunu da yeri gelmişken arz etmek isterim."

Süleyman Nazif (181417)

83

SÜLEYMAN NAZİF'İN FIRÂK-I İRAK ADLI ESERİ

NURULLAH ÇETİN

Servet-i Fünûn dönemi sanatçıları içinde değerlendirilen Süleyman Nazif (1869-1927), Türk edebiyatının hem şiir hem de nesir ustalarındandır.

O, eserlerinde Osmanlı Devletinin bölünüp parçalanması döneminin sancılarını "feryat"larıyla dile getirmeye çalışmıştır.

Süleyman Nazif, özellikle Namık Kemal'den gelen bir etkilenmeyle haykıran bir hitabet üslûbuna sahiptir. Kendi kişisel duygu ve düşüncelerinden çok; sosyal meseleleri ele almıştır. Ferdî şiirleri fazla değildir.

Biz bu yazımızda Süleyman Nazif'in *Fırâk-ı Irak*¹ adlı, nazım-nesir karışımı bir eserden söz edecek ve Lâtîn harflerine aktarılmış biçimini vereceğiz.

Bu eserde sekiz şiir, bir hikâye, bir nesir, bir de manzum-mensur yazı bulunmaktadır.

Kitapta yer alan nazım ve nesir yazıları "Kübahlar" adlı şiir dışta bırakılırsa, bütünüyle Osmanlı Devletinin bir parçası olan Irak'ın ayrılması ya da bizden zorla koparılması üzerine kaleme alınmıştır.

Süleyman Nazif için vatan, Osmanlı sınırlarındaki bütün toprakdır. O, vatanını annesinden çok daha fazla sevdiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla bir karış bile olsa vatan toprağının elden gitmesi, onu feryatlara boğar.

Fırâk-ı Irak'taki yazıların bazı bölümleri İhsan Erzi², Şevket Beysanoğlu³, gibi yazarlar, Kenan Akyüz⁴ ve Orhan Okay⁵ gibi bazı bilim adamları tarafından yeni harflere aktarılmıştır.

1 Süleyman Nazif, *Fırâk-ı Irak*, Mahmutbey Matbaası, İstanbul 1336/1918.

2 Süleyman Nazif, *Malta Geceleri, Fırâk-ı Irak ve Galicya*, Hazırlayan: İhsan Erzi, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1979.

3 Şevket Beysanoğlu, *Süleyman Nazif*, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara 1970.

4 Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İnkilâp Kitabevi, İstanbul 1986.

5 Orhan Okay, "XX. Yüzyılın Başından Cumhuriyet'e Yeni Türk Şiiri (1900-1923)", *Türk Dili*, Sayı: 481-482, Ocak-Şubat 1992.

OSG.D. 1164

Türkoloji Dergisi, c. XI, Sayı: 1, Ankara Univ. D.T.S.F.
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1993, s. 233-262.

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYÂT FAKÜLTESİ

İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI BÖLÜMÜ
TÜRK İSLÂM EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	139999
Tas. No:	928 501

ÂSİTÂN-I TARİHTE ESERİNİN IŞIĞINDA
SÜLEYMAN NAZİF'İN DİNİ VE MİLLÎ KİMLİĞİ

Bitirme tezi

NESRİN ÖKTAY

Danışman: PROF. DR. HASAN AKSOY

İstanbul 2005

D. 1956

SÜLEYMAN NAZİF'E GÖRE İRAN EDEBİYATININ EDEBİYATIMIZA TESİRİ

Alim YILDIZ*

Anahtar kelimeler: Edebiyat, İran Edebiyatı, Süleyman Nazif.

Özet:

Türklerin İslam'ı kabul etmeleriyle birlikte İran Edebiyatının Türk Edebiyatına büyük etkisi olmuştur. Türk şairler yüzyıllarca İranlı şairlerin etkisinde kalmışlar ve İran Edebiyatından bir çok eseri Türkçe'ye tercüme etmişlerdir.

İki bölümden oluşan makalemizde Süleyman Nazif'in Edebiyat-ı Umumiye Mecmuasında "İran Edebiyatının Edebiyatımıza Tesiri" başlığıyla yayımlanan makalesi değerlendirilmiş ve ikinci kısımda bu makale Osmanlıca'dan yeni Türk harflerine aktarılmış ve gerekli yerlerde dipnotlarla açıklamalar getirilmiştir.

The Influence of the Persian Literature on Our Literature in Suleyman Nazif's Opinion

Abstract

Key words: Literatür, Persian literatür, Suleyman Nazif

The Persian Language had a great effect on the literature created by Turks after they accepted Islam. Turkish poets have been affected by Persian poets for centuries and they have transferred many words to our language.

In our article, we gave place to the views of Sulayman Nazif on this issue. Our article is composed of two parts. In the first part, a general evaluation was made.

In the second part, Sulayman Nazif's writings entitled "The Effect of Persian Literature on Our Literature" written in the Otoman Turkish Language was given in the New Turkish Language.

A. OSMANLILARA KADAR İSLAM SONRASI TÜRK EDEBİYATI TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

VII. Asırda Mekke'de neş'et eden İslam dini, önce Arap yarımadasında ve Araplar arasında yayılmış, Hz. Ömer döneminde ise İran'ın fethiyle birlikte, Arap olmayan unsurları da tabiiyeti altına almaya başlamıştı. Yüksek bir medeniyete sahip olan İranlılar, İslam dinini kabul ettikten sonra, Arapça'yı uzun bir süre ikinci bir ana dilleri gibi din, devlet, ilim, felsefe ve edebiyat dili olarak kullanmışlardır. İslam sonrasında dinî terimlerle Arapça'nın Farsça üzerinde bir etkisi görülmesine rağmen, Arapça'dan geçen kelime ve tabirlerle beraber eski itibarına kavuşan yeni Farsça bir edebiyat dili hüviyetiyle ortaya çıkmıştır¹. Farsça bu vasfıyla, sonraki dönemlerde hem

42 Süleyman Nazif'in dil ve üslûb hakkındaki görüşleri (*)

Muhammet GÜR

Tezi Yön.: Prof. Dr. İnci ENGİNÜN

Kabul Tarihi: 18.6.1985

Tez iki kısımdır. Birinci kısımdaki üç bölümde dil ve üslûp hakkında nazari mütalaaları ile genel değerlendirmeler yapılmıştır.

Dört bölümden oluşan ikinci kısımda, Nazif'in; Fuzulî, Namık Kemâl, Abdülhâk Hamid ve Mehmet Akif'in dil ve sanatlarıyla ilgili görüşleri özetlenmiştir.

Eserin sonunda, Süleyman Nazif'in bu çalışmada yararlandığı makale ve eserlerinin kronolojik bir listesi verilmiştir.

Marmara Üniversitesi 1982-1986 Tez Özetleri

Har. İsmail Zeren, s. 86, 1987 - İstanbul.

Y. Lisans Tezi.

56 — Süleyman Nazif'in Abdülhak Hamid hakkındaki değerlendirmeleri (*)

Adalet KUZUİMAMLAR

Tez Yön. : Prof. Dr. İnci ENGİNÜN

Kabul tarihi : 25.2.1986

Giriş bölümünde, Tanzimat Devri ile Servet-i Fünun Devri arasında bir köprü vazifesi görmüş olan Abdülhak Hamid hakkın-

da her iki devir yazarları tarafından yapılan değerlendirmeler verildikten sonra, Hamid hakkında pek çok yazılar yazmış olan Süleyman Nazif'in Hamid hakkındaki değerlendirmeleri ayrıntılı olarak incelenmiş ve bu yazılardaki fikirleri tasnif edilmiştir.

Ayrıca, Süleyman Nazif'in kitap haline getirilmiş olan, pek çok gazete ve dergilerdeki yazıları da derlenmiştir.

Marmara Üniversitesi 1982-1986 Tez Özelleri

Har. Muallâ Zeren, s. 169-170, 1987-İstanbul.

Y. Lisans Tezi

17 TEMMUZ 1993

SÜLEYMAN NAZİF BEY

AHMED NEDİM

Bu arşiv belgesi, Yedi İklim dergisinin Diyarbakır ağırlıklı sayısı nedeniyle ısmarlanan bir çalışmaya ek bir katkı olması amacıyla düşünülmüş ve Kâmil Eşfak BERKİ'nin özel gayretleri ile Başbakanlık Devlet Arşivleri'nden çıkartılarak bize ulaştırılmıştı. Asıl amaç, bir değerli ilim adamımız tarafından Süleyman Nazif üzerine yapılacak müstakil bir çalışmanın sonuna bu belgeyi de bir ek olarak sunmaktır.

Aslen Diyarbakırlı bir ailenin çocuğu olarak Diyarbakır'da doğmuş ve bu kentimizde nice değerli idârî ve kültürel faaliyetlerde bulunmuş bir şahsiyet olan Süleyman Nazif siz bir "*Diyâr-ı bekir*" özel sayısının büyük bir eksiklik olacağı bir gerçektir. Üstelik *ısmarlanan* çalışma, sadece Süleyman Nazif Bey'i değil, onun her biri birer büyük âlim, şâir ve sanatkâr olan paşa dedelerini de kapsayacaktı. Maalesef olmadı, yetişmedi. Bu kentimizde yetişen diğer kimi büyük şahsiyetler gibi, Süleyman Nazif Bey ve ataları üzerine yapılması gereken çalışma da, verilen sürenin de ilerisine taşan bekleme zamanımız içerisinde bize ulaşmadı. Aylık bir periyoda bağlı olarak belirli bir süre içerisinde çıkma gerekliliği ve sorumluluğu, Diyarbakır dosyamızı da, fazla bekletmeden yayınlamamızı zorunlu kılıyor.

Biz, Süleyman Nazif Bey'e ait olan ve Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı bölümü, Sicill-i Umûmî Defteri no:179'da kayıtlı olan bu belgeyi, değindiğimiz bu boşluğu bir nebze olsun giderebilmek amacıyla, metnin orijinali ile birlikte vermeyi uygun bulduk.

Belgenin yeni yazı ile çevirisine geçmeden önce birkaç noktayı kısaca belirtmekte yarar var: Birincisi, yazının kimi yerlerini okumakta zorluk çektik. Nedeni, belgeyi orijinal defterden değil de fotokopiden okunma zorluğundan idi. Fotokopinin kimi yerlerin silik veya iyi çıkmamasının yanında, deftere bazı tarihlerin gün veya ay olarak eksik yazılması, az da olsa bazı kelime yerlerini boş bırakmamıza neden oldu. Bir de metinde geçen ve Süleyman Nazif Bey'e takdim edilen kimi ecebi nişanlarının isimlerini de tam ve doğru okuduğumuzdan emin değiliz. Maalesef, bir başka literatürden bu kelimeleri karşılaştırma imkânımız da olamadı. Bu yerleri ya (...) veya (?) işaretleri ile gösterdik.

Belirtmemiz gereken bir diğer nokta ise, belgenin Süleyman Nazif bey'in bütün memuriyet hayatını kapsamadığıdır. Belgeden de anlaşılacağı üzere, Süleyman Nazif Bey'in hayatının, doğumundan (1285 H.) Trabzon Valiliği'ne atandığı tarihe (12 Şaban 1329 H.) kadar olan kısmının sicili verilmiş, sonrası için ise bir kayıt düşülmemiş. Biz, arşivde yaptığımız genel bir tarama içerisinde bu belgenin dışında veya devamı olacak bir başka belgeye rastlamadık. Belgenin özgünlüğünü bozmamak için de, kendimizden bir zeyl yapmayı ise; münâsib görmedik.

Hemen, bir noktayı daha hatırlatmakta yarar görüyoruz: Süleyman Nazif ile ilgili bu belge, Dr. Adnan AKGÜN'ün, toplam 25 edebiyatçıyı kapsayan değerli çalışması içerisinde yer almıyordu. Bu çalışma biraz ona benzetilerek ve ilhâm alınarak hazırlandı. Ancak aynı güzellikte ve değerde olmadığı da bir gerçek. Sayın Akgül'ün çalışmasını, ileriki zamanlarda daha da geniş ve kapsamlı haliyle bir kitapta görmek istediğimizi de hemen belirtmiş olalım.

Burada teknik bir bilgi eklemekte yarar var; Dr. Adnan AKGÜN'ün uzun ve titiz araştırmaları sonucu hazırlayarak dergimize gönderdikleri ve bir süreden beri yayınlamakta olduğumuz "*Osmanlı Arşivi belgelerine göre Edebiyatçılarımızın Resmî Hâl Tercümeleri*" adlı incelemesini yayımlarken, kimi zaman, belgenin orijinalini de % 50 veya daha fazla küçültülmüş haliyle veriyorduk. Kimi okurlarımız ve araştırmacılarımızın belgeleri aynen veya okunacak büyüklükte vermemiz ricâlarını ise; gerek Sayın AKGÜN'ün çalışmasının özgünlüğüne yeni bir müdahâlede bulunmamak ve gerekse de kimi teknik nedenlerden ötürü yerine getiremiyorduk. Bu kez, kendi çalışmamız olmasından da aldığımız cesaretle Süleyman Nazif Bey'e aid belgeyi tam bir dergi sahifesi halinde vermeyi uygun bulduk. Böylece, hem değerli edibimize bir ufak saygı gösterisinde bulunmak fırsatı doğmuş oldu ve hem de başta sevgili Orhan Okay hocam olmak üzere kimi dostlarımızın arzularını bir nebze olsun yerine getirebilmiş olduk. Okurlarımızın ilgi ya da tepkisi, bu tür çalışmalarımızın geleceğini de belirleyecek, şüphesiz. Biz şu an, hata ve eksikliklerimiz nedeniyle; okurlarımızın ve araştırmacılarımızın bizi mâzur göreceklerini umuyoruz.

kistan'a görevli olarak gönderildi. Başarılı bir devlet seyahatinden dönen Şeyh Süleyman Efendi, taltif edilerek üçüncü rütbeden Mecidiye nişanına lâyık görüldü. Bu uzun seyahatlerinden sonra Şeyh Süleyman, Gazi Osman Paşanın kılıcını getiren Macarlara teşekkür için gönderilen heyetin başkanı olarak 1877'de Macaristan'a gitti. 1890 yılında İstanbul'da vefat etti. **Eseri/Sözlük:** *Lûgât-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî* (1. c., 2.c. basılmadı, İst.1882).

Kay. : Ertuğrul Yaman, A. Kemal Bolaç, Ahsen Esatoğlu, *Türkiye'deki Türk Dünyası*, Ank.1998; SO 1/334, 3/101; TDEA 7/65; TN 1/448(1861). •• E. YAMAN

SÜLEYMAN Faik, bk. **FÂİK** (?-1837)

SÜLEYMAN Fehim, bk. **FEHİM** (?-1847)

SÜLEYMAN Fehmi (1872-1935): Yazar. Arnautluk'ta Delvine'de doğdu. Yanya rüştiyesini, İstanbul'da Mülkiye Mektebini bitirdi. Bir süre Dahiliye Nezaretinde çalıştı. Sonra Maarif Nezaretine geçti. İstanbul İdadisinde ve Galatasaray Sultanisinde edebiyat öğretmenliği yaptı. Mütarekeden sonra Arnautluk'a gitti. Tiran'da öldü. Meşrutiyet devri edebiyat nazariyecilerindendi. **Eseri:** *Edebiyat* (İst. 1909). Meşrutiyetten sonra okullarda ders kitabı olarak okutuldu.

Kay.: TDEA 8/65. ••M. CUNBUR

SÜLEYMAN Giryanî (1860-1913): Şair. Divriği'de doğdu. Sırrı, Süleyman ve Giryani mahlaslarını da kullandı. Bozokluoğlu İbrahim Ağanın oğludur. Tahsilini tamamladıktan sonra bölgesinde öğretmenlik yaptı. Hem divân, hem de âşık tarzında şiirleri vardır. 1900 yılında topladığı şiirleri öğrencisi H. F. Kusuri tarafından bastırıldı. Bazı şiirleri de İ. Arslanoğlu tarafından hazırlanan *Divriği Şairleri Antolojisi*'nde yer aldı. **Eseri:** *Necmü'-Kulüb yahut Gönüller Yıldızı* (hzl. H. F. Kusuri, 1949).

Kay.: TBEA 2/750; TDEA ••/65; İ. Arslanoğlu, *Divriği Şairleri*, İst. 1964. ••Yaz. Krl.

SÜLEYMAN Hayrî, bk. **HAYRÎ** (1844-1892)

SÜLEYMAN, Hüseyin (1900-1963). Türk asıllı Kosovalı hikaye ve tiyatro yazarı. Kumanova'da doğdu. İlkokuldan sonra rüştiyeye devam etti. Dönemin tanınmış müderrisi Bedri Efendiden özel dersler aldı. İslâm felsefesi ve Osmanlı mimarisine ilgi duydu. Çoğunluğu Üsküp camileri, tekkeleri, hanları, hamamları, bedestenleri, çeşmeleri hakkındaki yazılarının bir kısmı *Birlik* gazetesi ve Saraybosna'da çıkan *Sarajevski Glasnik* dergisinde yayımlandı. Bir süre memurluk ve öğretmenlik yapan Hüseyin Süleyman, halk edebiyatı ürünlerinin derlenmesi konusunda önemli çalışmalar yapmıştı. Derlediği türkülerin manilerin, *tekerlemelerin*, ninnilerin, atasözlerinin bir kısmı *Sesler* dergisinde neşredildi. Yazarın çocuklar için yazdığı öykü ve masallarından oluşan ve ölümünden bir yıl sonra basılan *Çocuklar* (Üsküp-1964) adlı kitabı yayımlanan tek eseridir. Tiyatro çalışmaları da vardır.

Kay.: *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatı Örnekleri* Ank. 1997, 7/130. ••M. İSEN

SÜLEYMAN Hüsnî Paşa, bk.: **HÜSNÎ Paşa** (1838-1892): **Kay.** Ek: Süleyman Nazif, *Süleyman Paşa* (Bağdat 1328/1910), Fethi Tevetoğlu *Süleyman Paşa* (1988):

SÜLEYMAN Molla (?-1807): Vak'anüvis. İstanbul'da doğdu *Âyine-i Zürefa*'da bildirildiğine göre Ahıskalı Ömer Efendinin oğludur. Medrese öğrenimi görüp 1764'te müderris oldu. Yenişehir, Edirne, Mekke ve İstanbul kadılıklarında bulundu. Şişman Molla ve Çarköşe sanlarıyla tanındı. Behçetî* Hasan Efendiden sonra kısa bir süre vak'anüvislik yaptı. Birkaç yaprakattan ibaret olan vekayinâmesi Sadullah Enverî'nin (öl.1794) içine alınmıştır.

Kay.: TDEA 7/66. •• Yaz. Krl.

SÜLEYMAN Nazif (1869-1927): Şair ve yazar. Diyarbakır'da birçok âlim ve air yetiştirmiş

Süleyman Nazif'le İlgili Bâzı Vesîkalar

Prof. Dr. M. Kaya BİLGEGİL

Bu araştırma, yirmi beş vesikayı ortaya koyacaktır. Bunların ikisi ile Başbakanlık Arşivinde karşılaşılmıştır; geriye kalanları da Şâir'in İçişleri Bakanlığı'ndaki dosyasında yer alıyor. — Aralarında biri hâriç — Süleyman Nazif'in Hükûmetçe tesbit edilmiş resmî hayâtını ortaya koyan bu kâğıtlar; bâzan aynı bilgiyi tekrâr eder mâhiyettedir; fakat bütünüyle bir hizmet kronolojisinin resmî adeseden temâşasını sağlıyor.

I. Bu Vesikalarda Yer Alan Bilgiler

Şâir'in Mensûb Olduğu Aile

Süleyman Nazif, Kastamonu Vâliliği sırasında doldurduğu ve matbû suâllerin kendi el yazısı ile cevaplarından meydana gelen sicill-i ahvâl kayıtlarına esas teşkil edecek olan bir hâl tercemesi kâğıdında, ebeveynim cihetiyle târihten ihrâz-ı ma'rûfiyet etmiş bir sülâleye mensûb değilim diyor (Vesika : I). 28 Ocak 1303 târihinde Diyarbakir'den Mâbeyn-i Hümâyûn'a çekilen sekiz imzâlı bir telgrafta, Şâir'in âilesi, mine'l-kadîm Devlet-i 'aliyye uğrunda hidemât-ı müstakimâne ile müştehir bir hânedân-ı necib diye vasıflandırılmıştır (Vesika : IV) : Bu, «müştehir» ve «necip» sıfatlarını kullananlar; Nazif Bey'in, doğduğu mahallenin ihtiyâr heyetidir. Ayrıca Fırâk-ı Irak yazarı; Tebriz'de çıkan Âsâyiş gazetesinin şahsına yönelttiği hücumları cevaplandırırken büyük amcaları arasında yer alan İsmâil Fâmî

Efendi'ye âit, iki yüz otuz yıl önce söylenmiş Türkçe bir beyitle, üç yüz sekiz yıl önce ölen Mehmed Emiri Efendi'ye âit başka bir beyti zikrediyor; ayrıca babasına, büyük babasına, onun babasına âit manzûmelerin de hâlâ hâfızalarda yaşadığını bildiriyor.

Yine aynı yazıda, Şâir'in anne yönünden uzak soyu ile ilgili şöyle bir cümle vardır; Vâldemin ceddi Akkoyunlu devletinin en kuvvetli istinadgâhı olan Hindi adlı bir Türk aşiretinin re'îsidir¹.

Bu bilgiler, yayınlayacağımız vesikalarda yoktur; esâsen resmî hâl tercemesinin dar çerçevesine de sığmazdı. Ebeveyni bakımından «mâruf» bir soya mensûb olmadığını ileri sürmesi; bu sözle bütün Türkiye'yi kaplayan bir «mârûfiyet»i kasdetmesiyle yorumlanabilir. Yoksa Şâir; mahalle ihtiyâr heyetinin bildirdiği gibi «Diyarbakir hânedâmı»ndan, Osmanlı Devleti'ne doğru hizmetleriyle «müştehir», «necip» bir âileye mensuptur.

Vesikalardan öğrendiğimiz diğer bir husus da, Mardin Mutasarrıfı iken ölen babası Mehmed Said Paşa'nın Rumeli Beğlerbeği pâyelûlardan olmasıdır (Vesika : I). Bu zâtın, Mir'âtü'l-İber ve Mizânî'l edeb gibi te'lifâtından başka 'ulûm-i şettâya müte'allik müellefât-ı 'adîdesi vardı (Vesika : I).

Doğum Târihi

Süleyman Nazif'in doğum târihi bahsinde kaynaklardan ikisi arasında ihtilâf vardır : Kendisi, el yazısıyla doldurduğu hâl tercemesi kâğıdında, 12 Şevvâl 1285 (17 Ocak 1284) te doğduğunu bildirmiştir (Vesika : I). Mahalle İhtiyâr Heyeti tarafından Mâbeyn'e çekilen telgrafta 1288 Ocak'ında doğduğu ileri sürülüyor (Vesika : IV). Burada, Pâdişâh'ın merhameti celbedilmek için, Şâir'in küçük yaşta gösterilmesi istenmiştir. Biz, Nazif Bey'in beyânını esas sayıyoruz : Şâir, ileride İbnül Emin Mahmud Kemâl İnal'a 1284 Şevvâl'inde doğduğunu bildirecektir².

1 Resimli Gazete, 11 Teşrin-i evvel 1340 — İbrâhim Alâettin, Süleyman Nazif, İstanbul, 1933, s. 5.

2 İbnül Emin Mahmud Kemâl İnal, Son Asır Türk Şâirleri, İstanbul, 1938, s. 1118.

Süleyman Nazif'le İlgili Bâzı Vesikalar

Prof. Dr. M. Kaya BİLGEGİL

— Geçen sayıdan devam —

II

BU VARAKAYA MERBÛT EVRÂK-I MÛSBİTE

1. Tezkire-i 'Osmâniyye
2. Muş Reji Müdüriyeti için Meclis-i İdâre-i Livâ'nın fi 4 Rebi'ü'l-âhir sene 1308 ve fi 5 Teşrin-i sâni sene 306 târihli mazbatası
3. ve 4. Mardin Sancağı tahsil-i bakaaya me'mûriyyetine ve mîkdâr-ı 'â'idâta müte'allik Mutasarrıflık'ın fi 30 Rebi'ü'l-ülâ sene 312 ve fi 28 Eylül 1309 târihli ve 294 numrolu tezkiresi ile Meclis-i İdâre-i Livâ'nın 9 Şa'bân 1311 ve 2 Şubat 1309 târihli mazbatası
5. Lice kazâsı â'sâr ihâle me'mûriyyeti için Meclis-i idâre-i kazânın fi 13 Safer sene 1312 ve 7 Temmuz sene 1311 târihli ve altmış beş numrolu mazbatası
6. Diyarbakir Vilâyeti Meclis-i idâre ikinci kitâbetiyle Matba'a-i Vilâyet Müdîr ve muharrirliğine ve Abdullah Paşa refâkatıyla Musul me'mûriyyetine, 'â'id hizmetler için Vilâyet-i müşârunileyhâ Meclis-i idâresinin 18 Teşrin-i sâni 302 târihli mazbatası
7. Hudâvendigâr Vilâyeti mektûbeculuğuyla Matba'a-i vilâyet nezâretine 'â'id fi 5 Zi'l-hicce sene 326 ve 5 Kânûn-ı evvel sene 324 târihli mazbata
8. Duc de Saxe Coburg Gotha cânibinden itâ olunan nişânın ta'lîkına müsâ'ade buyurulduğunu mübellîg Hudâvendigâr Vilâyeti'nin 25

Şevvâl sene 326 ve fi 1 Teşrin-i sâni sene 324 târihli ve 158 numrolu tezkiresi

9. Basra Vilâyeti me'mûriyet-i emr-i 'âlisi
10. Basra Vilâyeti Meclis-i idâresi'nin 24 Kânûn-ı sâni sene 326 târihli mazbatası
11. Kastamoni Vâilîği emr-i 'âlisi 12 ve 13 sâlise ve sâniye rütbeleri-nin iki kît'a rü'ûsu

Rûtbe-i ûlâ sınıf-ı sânsinin rü'ûs-ı hümâyûnunu ahz etmemiş olduğundan târih-i tevecihi Salnâme-i 'umûmî'nin Meşrûtiyet'den evvelki senelerde münteşir nüshalarında mûndericidir

(Bundan sonraki matbû' yazılar, Süleyman Nazif'le ilgili olmadığından iktibâs edilmedi.)

★

III

351

SİCİLL-İ 'UMÛMÎ

SAHİFE

Süleyman Nazif Bey Mardin Mutasarrıf-ı sâbıkı ve Mir'âtü'l-'iber ve Mizânü'l-'edeb muharriri müteveffâ Mehemed Sa'id Paşa'nın mahdûmudur. Bin iki yüz seksen beş sene-i hicriyyesinde: Sene-i mâliyye bin iki yüz seksen dört: Diyarbakir'de tevellüd etmiştir.

Husûsi sûretde Kavâ'id ve Edebiyât-ı 'Osmâniyye ve Fârisiyye ve Târih-i 'Umûmî ve Sarf ü Nahv-i Arabî ve Mantık ve Fransızca tahsil ettiği ve Türkçe'den mâ'adâ Fârisî ve Fransızca tekellüm ve terceme ve tahrîre muktedir ve istihrâc-ı me'âl ile tefehhüm ve tefhîm-i merâm edebilecek kadar Arabî ve biraz da Kürdce tekellüm eylediği ve muhtelif resâ'il-i mevkûte ve müstakille ve cerâ'id-i yevmiyye ile iki yüzü mütecâviz edebî, siyâsi, târihî, ictimâî makaale ve elliye karib manzûme neşrettiği terceme-i hâlinde muharrerdir.

1 Mayıs sene 306 târihinden gaaye-i Teşrin-i evvel sene 306 târihine kadar Muş Sancağı Reji Müdüriyyetinde bulunarak isti'fâen infisâl etmiş ve 27 Eylül sene 309 târihinden gaaye-i Kânûn-ı Sâni sene 309 târihine kadar Mardin Sancağı Tahsil-i Bakaayâ Me'mûriyyetinde istihdâm olunub 13 Şubat sene 309 târihinden üç yüz yigirmi dokuz kuruluş ma'âşlı Diyarbakir Vilâyeti Meclis-i İdâre Başkatib Mu'âvinliğiyle beş yüz kuruluş ma'âşlı Matba'a Müdüriyyetiyle Ser-muharrirliğine tâ'yîn kılınarak 'ilâve-i me'mûriyyet sûretiyle üç yüz on bir senesinde Lice kazâsı â'sâr ihâle me'mûriyyetini ifâ ederek üç bin üç yüz altmış kuruluş ücret isti'fâ etmiş ve 1 Nisân sene 312 târihinden 10 Teşrin-i